

نگاهی به آموزش کتابداری در ترکیه

*منصوره دمرچی لو

دانشجوی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی
mansourehdamirchi@yahoo.com

ایجاد انجمن کتابداری ترکیه در سال ۱۹۴۹ و پیدایش رشته کتابداری به عنوان یک رشته دانشگاهی در اوایل دهه ۱۹۵۰ را می‌توان نقطه عطفی در کتابداری نوین در ترکیه دانست. در واقع پیدایش کتابداری مدرن در ترکیه به اوایل قرن بیستم باز می‌گردد. در آن زمان دولت ترکیه چند دانشجو را جهت فراگرفتن علوم کتابداری به خارج از کشور اعزام نمود. نخستین دانشجو، فهمی ادهم قاراتای بود که به فرانسه اعزام شد و از او می‌توان به عنوان اولین نماینده کتابداری مدرن در ترکیه نام برد. (۱)

وی پس از بازگشت کار سازماندهی کتابخانه دانشگاه استانبول را آغاز نمود و به تدوین اولین دوره فهرست نویسی و طبقه بندی پرداخت. وی در سال‌های ۱۹۲۵-۱۹۲۶ اولین دوره آموزش کتابداری را با حضور ۳۰ نفر در استانبول برگزار کرد. (۱) در ۱۹۲۶ هامیت زبیر کوسوی^۲، نماینده فرهنگی وزارت علوم در

تاریخ کتابخانه‌ها در ترکیه به زمان‌های خیلی دور باز می‌گردد. زمانی که آسیای صغیر مهد تمدن بود. از مهم‌ترین کتابخانه‌های آن دوره می‌توان به کتابخانه پراگاموم اشاره کرد. همچنین در دوره امپراطوری عثمانی نیز کتابخانه‌های زیادی ساخته شد که ساختمان برخی از آن‌ها هنوز هم موجود است.

اما رشته کتابداری، به عنوان یک رشته آکادمیک، در ترکیه یک رشته جوان است.

در ترکیه نیز چون بسیاری از کشورها با وجود اهمیت کتاب و کتابخانه‌ها، نیروی انسانی شاغل در این مراکز مورد توجه قرار نمی‌گرفت و نیازی به آموزش این کارکنان احساس نمی‌شد.

کم‌کم، با گسترش علوم و افزایش حجم انتشارات و تغییر نقش کتابخانه‌ها از مراکزی به عنوان محل نگهداری منابع اطلاعاتی به محلی برای استفاده و ارائه اطلاعات، نیاز به تربیت نیروی متخصص جهت کار در کتابخانه‌ها احساس شد.

گروه‌های مدیریت اطلاعات و اسناد موجود در دانشگاه‌های ترکیه

◻ دانشگاه آنکارا Ankara University

گروه مدیریت اطلاعات و اسناد دانشگاه آنکارا قدیمی‌ترین گروه در این رشته در کشور ترکیه است. در سال ۱۹۵۴ با عنوان گروه کتابداری شروع به کار کرد و توسط کتابخانه آمریکا در آنکارا پشتیبانی می‌شود. این دپارتمان در مقطع لیسانس، فوق لیسانس و دکترا دانشجو می‌پذیرد. (۳)
سایت اینترنتی دانشگاه آنکارا:

<http://www.humanity.ankara.edu.tr>

◻ دانشگاه استانبول Istanbul University

گروه آموزشی مدیریت اطلاعات و اسناد در دانشگاه استانبول در سال ۱۹۶۴ با عنوان «گروه کتابداری» ایجاد شد. این دپارتمان توسط یک کتابدار آلمانی به نام رادولف جاچ هوفس پشتیبانی می‌شود. این دانشگاه در مقطع لیسانس، فوق لیسانس و دکترا دانشجو می‌پذیرد. (۳)

سایت دانشگاه استانبول: <http://www.istanbul.edu.tr>

◻ دانشگاه مارمارا Marmara University in Istanbul

دپارتمان آرشیو در دانشگاه مارمارا استانبول در سال ۱۹۸۷ تأسیس شد. پس از ایجاد رشته «مدیریت اطلاعات و اسناد»، این دپارتمان گسترش یافت و اکنون کتابداری را نیز شامل می‌شود و علاوه بر

گزارشی درباره کتابخانه‌های عمومی مطرح کرد که داشتن کتابخانه‌های خوب بدون کتابدارانی با تحصیلات دانشگاهی غیرممکن است و نیاز به منابع تالیفی یا ترجمه در زمینه مدیریت کتابخانه‌ها و ایجاد برنامه آموزشی علوم کتابداری در دانشگاه‌ها را مورد توجه قرار داد. (۱)

در سال ۱۹۳۵ «کمسیون طبقه‌بندی کتابخانه‌ها» که توسط وزارت علوم به منظور تهیه کاتالوگی از نسخه‌های خطی ایجاد شده بود، طی گزارشی نیاز به وجود کتابدارانی با تحصیلات دانشگاهی را مطرح کرد. (۱)

در سال ۱۹۳۶ شخصی به نام پرفسور جوزف شتوم وال^۳، دوره کتابداری را در دانشکده کشاورزی دانشگاه آنکارا ارائه نمود. اما این دوره زیاد به درازا نکشید و از اینرو بهروری چندانی برای آن قائل نیستند. (۱)

در سال ۱۹۴۱ شخصی به نام عزیز برکر^۴ که ریاست کتابخانه‌های دانشگاه آنکارا را به عهده داشت، دوره کوتاه آموزش کتابداری را برگزار کرد. (۱)

در ۱۹۴۶، فردی به نام عدنان اتوکن^۵ نخستین دوره پیوسته و مستمر را در دانشکده ادبیات، تاریخ و جغرافی دانشگاه آنکارا ایجاد کرد. او یکی از دانشجویانی بود که توسط دولت ترکیه جهت آموزش کتابداری به آلمان اعزام شده بود. طرح پیشنهادی وی برای دوره علوم کتابداری در سال ۱۹۴۴ به تصویب نهایی رسید. (۱)
۱۰ سال بعد با همکاری یک زن آمریکایی به نام امیلی دین^۶، نخستین دپارتمان کتابداری در دانشگاه آنکارا در دانشکده ادبیات، تاریخ و جغرافی ایجاد شد. در این سال رشته کتابداری به عنوان یک شغل تصویب شد و آموزش آن در سطح کارشناسی آغاز گردید. (۲)

دومین دپارتمان کتابداری در سال ۱۹۶۴ در دانشگاه استانبول برقرار شد. طرح برنامه درسی در هر دو دپارتمان شامل دوره‌های تدوین شده توسط عدنان اتوکن هم بود و سومین گروه کتابداری در دانشگاه حاجی تپه در ۱۹۷۲ افتتاح گردید. (۲)

در حال حاضر ۵ دانشگاه در ترکیه به آموزش رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌پردازد که اسامی آنها به قرار زیر است: (۳):

۱. دانشگاه آنکارا
۲. دانشگاه استانبول
۳. دانشگاه مارمارا
۴. دانشگاه حاجی تپه
۵. دانشگاه باشکنت

برنامه آموزشی دوره لیسانس در ۸ ترم (۴سال) و دوره فوق لیسانس در ۴ ترم (۲سال) ارائه می‌شود. همچنین برخی از دانشگاه‌ها در دوره دکترا نیز دانشجو می‌پذیرند.

در سال تحصیلی ۲۰۰۲ و ۲۰۰۳ همزمان با برگزاری اولین اجلاس انجمن بین‌المللی کتابخانه‌های دانشگاه‌های فنی، تمام گروه‌های کتابداری نام خود را از «گروه کتابداری» به «گروه مدیریت اطلاعات و اسناد» (Information and record management) تغییر دادند.

کتابداران ترک بر این باور بودند که عبارت کتابداری دربرگیرنده تمام موارد دخیل در مراکز اطلاعاتی نمی‌باشد. لذا نام کتابدار به «مدیر اطلاعات» تغییر پیدا کرد. (۲) سالانه حدود ۳۰۰ دانشجو در این رشته فارغ‌التحصیل می‌شود. (۱)

انگلیسی برگزار می‌شود. (۳)

سایت دانشگاه حاجی تپه:

<http://www.bby.hacettepe.edu.tr>

مقطع لیسانس در طی ۴ سال (۸ ترم) ارائه می‌شود. دروس ارائه شده در این دوره، همانگونه که از نام رشته پیداست؛ بیشتر بر روی آشنایی دانشجویان با سازماندهی اطلاعات (و نه صرفاً منابع مکتوب) و فناوری اطلاعات تاکید دارد.

با مروری بر برنامه آموزشی دوره لیسانس و ملاحظه واحدهایی با عناوینی چون Knowledge Organization, Record management, MARC, Information retrieval, Informetrics و Information Economy به خوبی گرایش و تاکید رشته بر بخش اطلاع‌رسانی مشهود می‌باشد.

مقطع فوق لیسانس و دکترا نیز در طی یک دوره ۲ ساله ارائه می‌گردد. دروس ارائه شده در این دوره نیز بیشتر بر روی جنبه های مدیریت اطلاعات، آرشیو و فناوری اطلاعات تاکید دارد.

* کتابخانه ملی ترکیه

The Turkish National Library

کتابخانه ملی ترکیه در سال ۱۹۴۶ در زمان ریاست جمهوری آتاتورک ایجاد شد. تعداد مدارک آن در ابتدا حدود ۸ هزار عنوان بود که تا آوریل ۱۹۴۷ این تعداد به ۶۰ هزار مدرک رسید و در اگوست ۱۹۴۸ به روی استفاده کنندگان باز شد. (۴)

محل کتابخانه ابتدا در وزارت علوم بود که در سال ۱۹۴۷ به ساختمان دیگری منتقل شد. از آنجا که فضای لازم برای گسترش های آینده تامین نبود، طرح ساختمان جدید از سال ۱۹۶۰ مطرح شد. البته کار ساخت و ساز چند سال بعد از ارائه طرح، یعنی در فاصله سال های ۱۹۶۵-۱۹۷۳ شروع شد و در سال ۱۹۸۲ به پایان رسید. این ساختمان علاوه بر سالن های مطالعه و مخازن، مجهز به بخش کتاب های گویا، بخش اسناد مربوط به آتاتورک، آرشیو بیوگرافی، اتاق نقشه و آرشیو میکروفیلم می باشد. (۴)

انتشارات کتابخانه ملی ترکیه (۵):

-Bibliography of Turkey

این کتابشناسی کلیه مواد چاپی موجود در کتابخانه ملی را شامل می‌شود و از سال ۱۹۸۵ از اصول انگلو-آمریکن پیروی می‌کند. چاپ کتابشناسی ترکیه از سال ۱۹۵۵ شروع شده است و از سال ۱۹۸۱ به صورت ماهانه منتشر می‌شود.

-Bibliography of Articles of Turkey

اطلاعات کتابشناختی مقالات علمی، ادبی و هنری موجود در کتابخانه ملی را شامل می‌شود. چاپ این کتابشناسی از سال ۱۹۵۲

مقطع لیسانس، در فوق لیسانس و دکترا نیز دانشجوی می‌پذیرد. (۳)

سایت دانشگاه مارمارا: <http://fef.marmara.edu.tr>

* دانشگاه باشکنت در آنکارا

Baskent University in Ankara

باشکنت یک دانشگاه خصوصی است. دپارتمان مدیریت اطلاعات و اسناد این دانشگاه در سال ۲۰۰۲، در دپارتمان علوم ارتباطات ایجاد شد. تمرکز اصلی بر روی اقتصاد رسانه، اقتصاد اطلاعات و تکنولوژی های جدید در زمینه اطلاعات و رسانه قرار دارد. این دانشگاه در مقطع لیسانس دانشجوی می‌پذیرد. (۳)

سایت دانشگاه باشکنت: <http://www.baskent.edu.tr>

* دانشگاه حاجی تپه در آنکارا

Hacettepe University in Ankara

گروه مدیریت اطلاعات و اسناد در این دانشگاه در سال ۱۹۷۲ آغاز به کار کرد. این دپارتمان توسط توماس مایندر^۸، کتابدار آمریکایی پشتیبانی می‌شود. این دانشگاه در مقطع لیسانس، فوق لیسانس و دکترا دانشجوی می‌پذیرد. ۳۰ درصد کلاس ها به زبان

ملی تاسیس شد. ۱۶ نفر از ۳۵ عضو مؤسس انجمن از کتابداران شاغل در کتابخانه ملی بودند. پیشنهاد تأسیس انجمن از طرف عدنان اتوکن مطرح شد. در سال ۱۹۶۱ شاخه‌های انجمن شروع به تشکیل شد و در اواخر دهه ۶۰، انجمن قادر شد که ساختمانی برای خود داشته باشد. کتابداران، آرشیویست‌ها، اطلاع‌رسانان، افراد شاغل در این مراکز و افراد علاقمند می‌توانند به عضویت انجمن درآیند. (۶)

وظیفه انجمن کمک به ایجاد تحول در دانشکده‌های کتابداری، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی است. از جمله فعالیت‌هایی که برای رسیدن به این هدف انجام می‌شود:

۱. انتشار کتب و مجلات تخصصی
۲. کمک به افراد حرفه‌ای برای حل مسائل و مشکلات کاری
۳. ترتیب سمینارها و کنفرانس‌ها
۴. تلاش برای بهبود شرایط کاری در کتابخانه‌ها، آرشیو‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی
۵. حفظ و بهبود همبستگی و هماهنگی میان کتابداران
۶. پشتیبانی از تلاش برای تحول در رشته کتابداری و همکاری با دیگر سازمان‌ها برای رسیدن به این هدف
۷. حمایت از انجام تحقیق‌ها در زمینه کتابداری
۸. جستجوی راه حل برای مشکلات کتابداران و حمایت از کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی (۶)

شروع شده و از سال ۱۹۸۶ به صورت ماهانه منتشر می‌شود.
Catalogue Publication

کتابخانه ملی کاتالوگ‌ها را آماده و منتشر می‌کند و آن‌ها را برای استفاده محققین جمع‌آوری می‌نماید.

Collected catalogue of Manuscripts of Turkey. ۱۹۷۸

این مجموعه اطلاعات کتابشناختی نسخ خطی و کتب کمیاب موجود در کتابخانه‌ها و موزه‌های ایالتی را شامل می‌شود

Catalogue of Manuscripts of National Library. ۱۹۸۷

اطلاعات کتابشناختی و یک معرفی مقدماتی از نسخ خطی و کتب کمیابی که توسط کتابخانه ملی از طریق خرید یا اهداء تهیه شده است، در این مجموعه گردآوری می‌شود.

Collected catalogue of Publications of Turkey. ۱۹۹۰

این فهرست با هدف جمع‌آوری اطلاعات مربوط به کتب ترکی موجود در کتابخانه‌های عمومی ۱۵۷ ایالت که با خط عربی نوشته شده‌اند و تا کنون در فهرست‌های چاپ شده ملاحظه گردیده‌اند، تهیه می‌شود.

سایت کتابخانه ملی ترکیه <http://www.mkutup.gov.tr>

انجمن کتابداران ترک

(Turkish Librarians' Association (TLU)

انجمن کتابداران ترکیه در سال ۱۹۴۹ یکسال پس از کتابخانه

پی‌نوشتها:

۱. Fahmi Ethem Katatay
۲. Hamit Zubeyr Kosay
۳. Joseph Stummvoll
۴. Aziz Berker
۵. Adnan Otuken
۶. Emily Dean
۷. Rudolf Juchhoffs
۸. Thomas Minder

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع و مآخذ

1. Gurdal O., Subasioglu F., The plane tree turns fifty: a history of the department of librarianship at Ankara university. *Library Philosophy and practice*, Spr 2006, Vol, 8, No. 2
 (بازیابی شده از طریق اینترنت ۱۲ دسامبر ۲۰۰۷) <http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/gurdal.htm>
۲. نقشینه، نادر. آشنایی با کتابداری در جمهوری ترکیه. *مجله الکترونیکی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران (نما)*، خرداد ۱۳۸۴، شماره سوم، دوره چهارم.
3. Goethe-Institut Turkei - library portal Turkey- Education
 (بازیابی شده از طریق اینترنت ۱۲ دسامبر ۲۰۰۷) <http://www.goethe.de/INS/tr/lp/prj/bpt/aus/enindex.htm>
4. The Turkish national library, Ankara. *Journal of Ottoman Calligraphy*, Apr 2006
 (بازیابی از طریق اینترنت ۱۲ دسامبر ۲۰۰۷) <http://calligrapher.blogsome.com/20/04/2006/the-turkish-national-library-ankara/>
5. Publishing Activities of National library.
 (بازیابی از طریق اینترنت ۱۲ دسامبر ۲۰۰۷) <http://www2.mkutup.gov.tr/basim-eng.html>
6. Aslan, S., Turkish Librarians' Association: today and tomorrow. 61th IFLA conference, ۱۹۹۵, Aug ۲۰-۲۵.
 (بازیابی از طریق اینترنت ۱۲ دسامبر ۲۰۰۷) <http://www.ifla.org/IV/ifla-61/61asls.html>

ضمایم:

برنامه آموزشی دوره لیسانس دانشگاه آنکارا:

Semester 1

Title	Credit
General Reference Material I	2
Introduction to Documentation and Information Science	4
Information Sources and Services	4
Critical reading	4
Introduction to Computer-I	2
Ottoman Language-I	2
Professional English I	2
Organizational Structure of Turkish Repub(Non-Departmental Electives)	4

Semester 2

General Reference Material II	2
Introduction to Knowledge Organization	4
Information Society	2
Introduction to Computer-II	2
Ottoman Language II	2
Professional English II	2
Training of User Groups	2
Introduction to Archival Studies	2
Genel Sosyoloji(Non-Departmental Electives)	4

Semester 3

Knowledge organization I	4
Information Networks and Internet	4
Office Applications on Computer I	2
Information Centers	4
Ottoman Language-III	2
Professional English III	2
Collection Development	2
Library and Information Science Literature I	2
Osmanli Devlet Teşkilatı(Non-Departmental Electives)	4

Semester 4

Knowledge organization II	4
Information Services	4
Office Applications on Computer II	2
Information Legislation	2
Professional English IV	2
Ottoman Language-IV	2
Writing Techniques	2
Collection Development	2
Library and Information Science Literature II	2
Statistics(Non-Departmental Electives)	4

Semester 5

Machine Readable Cataloging MARC	4
Databases	4
Records Management	2
Information Economy	2
Information and Communication Technologies	2
Informetrics	2
Management Information Systems	2
Script Types and Transcription I	2
Research Methods(Non-Departmental Electives)	4

Semester 6

Classification Systems DDC	4
Information Retrieval in Social Sciences and Humanities	4
Systems Analysis	4
Knowledge Management	2
Database Management System	2
Manuscripts and Rare Books	2
Script Types and Transcription II	2
The History of Scientific Thought(Non-Departmental Electives)	4

Semester 7

Classification Systems II	4
Indexing Techniques I	2
Information Retrieval in Pure and Applied Sciences II	2
Management of Information Centers	4
Serials Publication	2
Automation Systems I	2
Archives Management	2
Public Relations	2
Media and Information(Non-Departmental Electives)	4

Semester 8

Indexing Techniques II	2
Information Retrieval	4
Information Retrieval in Pure and Applied Sciences II	2

برنامه آموزشی دوره فوق لیسانس دانشگاه ما مارا:

Year 1:

Semester 1

Comparative Archives Administration I
Records Management
Information Science I
Computer Techniques I
Introduction to Management of Organisations I
Human Resources I
Seminar I
Characteristics of Ottoman Court Registers I (UAD)
Information Systems I (UAD)
Types of Archives and Legislation I (UAD)
Information and Records Management and Their Applications-I (UAD)
Elements of Information Management I (UAD)

Semester 2

Comparative Archives Administration II
Description-Arrangement
Information Science II
Computer Techniques II
Introduction to Management of Organisations II
Human Resources II.
Characteristics of Ottoman Court Registers II (UAD)
Information Systems II (UAD)
Types of Archives and Legislation II (UAD)
Information and Records Management and Their Applications II (UAD)
Elements of Information Management. II (UAD)

برنامه آموزشی دوره دکترا دانشگاه مارمارا:

Year 1:
Semester 1

Management Information Systems
Principles of Management
Records Management I
Archival Literature.
Developing Thesis in Scientific Writing I (UAD)
System Analysis Applications I (UAD)
Theory and Philosophy of Archives I (UAD)

Semester 2

Work Flow Management
Modern Management Techniques
Records Management II
Use of Archives
Developing Thesis in Scientific Writing II (UAD)
System Analysis Applications II (UAD)
Theory and Philosophy of Archives II (UAD)

